№ 193 Նոյեմբերի 7 (19) **1879** Նոյեմբերի 7 (19) № 193

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Tифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անդրկովկասեան մուսուլմանները. — Ներքին տեսութիւն. Նամակ Ալէքսանդրապօլից. Ներքին լուրեր.—Արտաքին տեսութիւն. Մանր լուրեր.—Հեռագիրներ.—Յայտարարութիւններ.—Բանասիրական. Հայ երգիծաբանութիւն.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄՈՒՍՈՒԼՄԱՆՆԵՐԸ

Մինչև որ բոլոր ազգերի մէջ նշմարվում է ձգտում դէպի լուսաւորութիւն, դէպի մտաւոր առաջադիմութիւն, մեր կովկասեան մուսուլման եղբայրները, բաղկացած երկու միլիոն ազգաբնակութիւնից, միշտ անշարժ են մնում: Նրանց մէջ չէ նշմարվում ոչ մի ցանկութիւն լուսաւորվելու, առաջ գնալու:

Միակ լուսաւոր երևոյթ նրանց շրջանում, վերջին տարիներում, եղել է Բագուի մէջ թուրքերէն «Էկինչի» լրագրի հիմնելը, որ դժբաղդաբար շատ դադարեց, իսկ այժմ Թիֆլիսում «Զիա» թուրքերէն լրագրի հիմնելը:

Դժբաղդաբար և այս վերջին լրագիրը բաժանորդների շատ աննշան թիւ ունի:

Ինչ է մեր թուրք եղբայրների դէպի լուսաւորութիւնը այդ տեսակ անտարբերութեան, այդ տեսակ անշարժութեան պատճառը:

Մեր կարծիքով գրագիտութիւնը և լուսաւորութիւնը տարածելու դժուարութիւնն է արաբական տառերի պատճառով: Ինչպէս յայտնի է, պէտք է շատ տարիներ սովորել արաբական տառերը փոքր ի շատէ ուղղաւոր կերպով գրել և կարդալ կարողանալու համար:

Ապացոյց որ արաբական տառերը անընդունակ են գրագիտութիւնը տարածելու, այն է, որ մուսուլմանների լուսաւորված մասի պատկանողները իրանք էլ ընդունում են դրա թէ այդ տառերը պէտք է փոփոխել... Այս առթիւ վերջին ժամանակներս երևեցան փորձեր, ինչպէս օր. Ախունդովի փորձը, արաբական այբուբենը փոխելու:

Բայց նոր այբուբենը տարածելը հեշտ բան չէ: Պատմութիւնից մեզ յայտնի է որ այբենարան տառերը իրանց առաջ կեանք էին նախում այդ գործին և առաջ կեանքը աշխատելուց յետոյ ծերութեան ժամանակ միայն փառաւորվում էին ընծայել իրանց ազգին իրանց նոր հնարած այբենարանը:

Եւ Պոլսի մէջ այժմ բազմաթիւ թուրք լրագիրներ հայոց տառերով են հրատարակվում և թուրքերից շատերը հեշտութեամբ կարդում են այդ լրագիրները:

Մենք գիտենք որ արաբական տառերը սուրբ են մուսուլմանների համար: Մենք յարգում ենք նրանց այդ զգացմունքը, ինչպէս և յարգում ենք նրանց կրօնը: Ամէն ազգ թող իր սրբութիւնները ունենայ, ամէն մարդ թող պաշտի Աստուծուն ինչպէս ասելի է համարում: Եւ մահմեդականը պէտք է աշխատի քրիստոնեային մահմեդական դարձնելու, ոչ էլ քրիստոնեան պէտք է աշխատի մուսուլմանին քրիստոնեայ դարձնելու: Բայց մենք պէտք է միմեանց օգնենք լուսաւորութիւնը տարածելու և տգիտութեան ու խաւարի դէմ պատերազմելու:

Մինչև երբ մենք պէտք է սառնասրտութեամբ նայենք, ինչպէս մեր մուսուլման եղբայրները, որոնք բնակվում են մեր Անդրկովկասում հայերի հետ միասին, կատարեալ տգիտութեան մէջ են մնում, մինչև երբ անտարբեր կը մնանք այն տխուր երևոյթին, որ մեր բանտերը լցվում են մեծ մասամբ մեր մահմեդական եղբայրներով, աւազակութեան կամ ուրիշ յանցանքների համար: Իսկ ինչից են առաջանում թէ աւազակութիւնը և թէ այդ յանցանքները, եթէ ոչ տգիտութիւնից:

Թող արաբական տառերը սրբութիւն մնան մուսուլմանների համար, թող այդ տառերով գրվին նրանց սուրբ գրքերը, թող այդ տառերով պատուվի Աստուծու և մարգարէի անունը, բայց աշխարհական գործերի համար, ամենօրեայ հարցերի համար, թէ ինչպէս երեխաներին պէտք է մեծացնել, ինչպէս պէտք է հող վարել, ինչպէս պէտք է աշխատել,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible]

digitised by ARAR

Թէպէտև պէտք է իր բարոյական, մտաւոր և տնտեսական զարգացման քայլերը,—այդ բոլորի վրա կարելի է գրել առանձին հէշտ ա[illegible] տառերով, օրինակ հայոց տառերով, որոնց կարելի է սովորել մի քանի ժամերի մէջ։ Կամ՝ թէպէտ շը գրել թուրքերէն, բայց հայոց տառերով այն բանի վրա թէ ինչ է պատահում Եւրոպայում և այսպիսով ծանօթացնել ժողովրդեան- ներին եւրոպական կեանքի հետ, թէպէտ այդ անում են Կ. Պօլսի «Մանզումէի Էֆքեար» կամ «Մէճմուայի Հավադիս» լրագիրները։

Թող հաստատ մեր թուրք եղբայրները. մենք նրանց հետ խառն ապրելով, միշտ եղել ենք և միշտ կը մնանք նրանց բարեկամները։ Մեր նպատակները մի են, մեր շահերը համաձայն են։ Մենք նրանց զարգացութիւն, նրանց կրթութեան չենք ցանկանում, այլ առաջ՝ սրտից բարի ենք ցանկանում նրանց։

Մենք մի բան ենք ցանկանում միայն, այն է որ մեր մահմեդական եղբայրներին մեր կարողութեան չափ մտցնել լուսաւորութիւնը նրանց ժողովրդի մէջ և ոչնչացնել տգիտութիւնը, որ միշտ եղել է ամեն մարդու, ամեն ազգի ամենամեծ թշնամին։

Մենք առաջ՝ սրտից կը ցանկանայինք որ թուրքերի մէջն էլ, ազգային բեղուն գրագետներ և ծաղկէր թէ նրանց [illegible] և թէ նրանց գրականութեան ու տպագրութեան մէջ։

Իսկ արաբական տառերով այդ անհնարին է անել, որովհետև արաբական տառերը շատ դժուար են սովորելու համար։

Թող թո՛ղ փորձեն մտցնել իրանց լուսաւորութեան մէջ հայոց տառերը,—և կը տեսնեն որ չի անցկենայ մէկ հինգ վեց տարի և լուսաւորութիւնը աւելի շատ կը տարածուի մահմեդականների մէջ այդ հինգ վեց տարվայ ընթացքում, քան թէ մինչև այժմ՝ դարերով կարողացաւ տարածուիլ։

[illegible] մտանենք որ և է առաջնական թշնամութիւն մեր մէջ։ Ընդհակառակ թուրքը և հայը խաղաղ միշտ բարեկամ պէտք է լինեն իրանց մէջ։

[illegible] եղբայրաբար մեկնելով միմեանց մեր ձեռքը, օգնենք միմեանց ժողովրդի մէջ լուսաւորութիւնը տարածելու։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

28 Նոյեմբերի

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ՆՈՐԵՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

[illegible]

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՆԴՈՆ, 1/12 նոյեմբերի: [illegible]

ՎԻԵՆՆԱ, 1/12 նոյեմբերի: [illegible]

Կ. ՊՕԼԻՍ, 1/12 նոյեմբերի: [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ, 2/13 նոյեմբերի: «Times» [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ, 3/14 նոյեմբերի: [illegible] 9,300 [illegible] «Times» [illegible]

Կ. ՊՕԼԻՍ, 4/16 նոյեմբերի: [illegible]

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

[illegible]

(Կը շարունակուի)

digitised by A.R.A.R.@